

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Az új török írás. Az oszmán-törökök¹⁾ — mint mindenki tudja — az utóbbi években áttértek a latin írás használatára. 1929 január elseje óta Törökországban tilos arab betűkkel könyvet nyomtatni. (Ez a törvény a régi szövegek kiadásában természetesen nagy bajt okozott.)

Az új írás, mely nem egészen szerencsés körülmények között jött létre, hosszas viták és többféle módosítás után a következő formában állapotodott meg (először közlöm a török betűt, utána annak fonetikai értékét):

a = a	i = i	r = r
b = b	ı = <i>ş</i> (y, <i>ı</i> , <i>ı</i>)	s = s
c = <i>dž</i>	j = <i>ž</i>	ş = <i>š</i>
ç = <i>č</i>	k = <i>k</i> (k, q)	t = t
d = d	l = l	u = u
e = <i>ä</i> (ε), e	m = m	ü = <i>ü</i>
f = f	n = n	v = v
g = g	o = o	y = <i>ı</i>
ğ = <i>γ, ĭ, v</i>	ö = <i>ö</i>	z = z
h = h	p = p	

Ebben az ábécében különösen feltűnik a pontnélküli *ı* jel. Mivel a pont nélküli *ı* a veláris *ı*(*ş*)-t jelzi, a palatális *ı* jelölésére nagybetűs írásban ponttal ellátott nagy *I*-t (İ) kell használni. A pont felteendő a nagy *ı*-re kurziv írásban is. Megjegyzendő, hogy az *ş* jelölésénél a kurziv írásban az *ı* fölé (kis és nagy betűnél egyformán) rendszeren *˘* jelet tesznek.

A *ğ* etymologikus alapon *γ* (*ø*), *ı*, *v* jelölésére szolgál, bizonyos oly esetekben, ahol a régi írásban *ع* (yain) vagy *ك* (kef) volt: *değil*, ejtsd *dēil* 'nem, nincs', *doğmak*, stambuli kiejtés szerint *dōmaq*, kis-

¹⁾ Az *osmanly* nevet, melyhez a régieskedés és maradiság hangulata tapad, ma Törökországban nem használják. KÖPRÜLÜZADE az „anatoliai török“ elnevezést ajánlotta helyette tudományos használatra. Úgy látom azonban, hogy az „oszmán-török“ név egyelőre a tudományos használatból nem kiszövellhető ki.

ázsiai kiejtés szerint *doymaq* 'születni', *koğa*, ejtsd *kova* 'veder'. Helyesen olvasni tehát csak az tudja, aki a nyelvet ismeri.

Ugyanez vonatkozik a magánhangzók jó részére is. Az oszmánliiban ugyanis az arab és perzsa jövevényszavak hosszú magánhangzóit általában hosszan ejtik. Ezeket a hosszúságokat az új írás nem jelöli, kivéve l és g, k után, hol a hosszú *a* és *u* jelzésére az *â* és *û* jeleket használják, de ezek voltaképen a mássalhangó ejtésére vonatkozólag akarnak felvilágosítást adni; szerepel még a ^-jel oly esetekben, midőn a hosszúság nem-jelölése félreértésre adhatna alkalmat.

A laringális explozívát arab szóokban mássalhangzók után ' jellel jelzik.

Az új írás használatában még gyakran mutatkoznak tévedések és ingadozások. Maga az Imlâ Lügati (Istanbul, Devlet Matbaası, 1928, XVII + 371 l.), a hivatalos helyesírási szótár, tele van elavult adatokkal, tévedésekkel és ingadozásokkal.

Az új írást talán szerencsésebb formában is meg lehetett volna csinálni, de az kétségtelen, hogy ha szépségben messze mögötte marad is a régi arab írásnak, ennél sokkal alkalmasabb a török nyelv hangjainak kifejezésére, s az is bizonyos, hogy — mivel könnyen megtanulható — nagyban hozzá fog járulni a török közműveltség emeléséhez.

Megemlítem még, hogy a reformot készítő „Nyelvbizottság“ tagjai közt volt RAĞIP HUNASI Bey is, ki több évig volt Budapesten s magyarul igen jól tud.

A török írásreformról bőven és a szükséges irodalom idézésével tájékoztat Herbert W. DUDA: Die neue Lateinschrift in der Türkei. Orientalistische Literaturzeitung XXXII, 441 skk., XXXIII, 399 skk.; vö. még Orientalistische Literaturzeitung XXXIV, 413.

NÉMETH GYULA.

Magy. gyűlöl 'hassen'. A magy. *gyűlöl* szó származása, amennyiben tudomásom van róla, ismeretlen. Ezért bátorodom a következő egyeztetést javasolni.

A szónak a régi magyar irodalomban következő változatai vannak: *gyeiel*, *gyelel*, *gylöl*, *gylewl*, *giölél*, *gölöl*, *gyewlöl* 'odi, aversor, has-sen' NySz.

Az -öl nyilván gyakoritóképző. Az alapszava *gyöl* MOLNÁR ALBERT „Szent Bibliájában“ (1608) fordul elő. Vö. még *gyülös* 'verhaszt, feind-seelig'.

Szerintem *gyül* régi bolgár-török szó. Hangtanilag és jelentéstani-lag megfelel neki a csuv. PAAS. *s'ila* 'harag' (< **jil-ig*), *s'ilen-* (< **jil-lä-n*) 'haragudni'. A csuv. szó, amelynél PAAONEN nem ad származtatást, valószínűleg összetartozik a következő keleti-török szócsaláddal: alt.

RADL. *jül* 'verrückt, wahnsinnig sein', tel. *ajül*, tel. *ajül-ük* 'den Verstand verlieren, verrückt werden', *ajülyäk* 'Wahnsinn'.

A jelentéstani fejlődés egész természetes: 'haragudni' (> gyak. 'gyülölni') > 'dühöngni' > 'megörülni'.

Egyetlen dolog, ami hangtanilag a csuv. és a keleti-török szóknak az egyeztetése ellen szól az, hogy a csuv. *i* nehezen egyeztethető a keleti-török *ü*-vel (mind a tar., mind a magy. magánhangzónak a hosszúsága lehet másodlagos). Ha *ü* az eredeti hang, a csuvasban vagy *üt* vagy *ə* (ä)-t várnánk.

Akár *i*, amint a csuvas alapján kell várnunk, volt a magánhangzó eredetileg, akár *ü*, a magyar szó magánhangzója mindkét eshetőségre jól illik. Az eredeti *i*-t illetőleg vö. Gombocz, Die bulgarisch-türkischen Lehnwörter 152—153, az *üt* u. o. 159; magy. *gy*- < török *j*-, csuv. *s'*- u. o. 180.

RÄSÄNEN MARTTI.

ÉRTESITŐ.

† Pápay József. (1873—1931)

A magyar nyelvtudományt ismét súlyos veszteség érte. 1931 június 9-én váratlanul, férfikora delén elköltözött az élők sorából PÁPAY JÓZSEF, a debreceni TISZA ISTVÁN-tudományegyetemen a magyar és finnugor nyelvtudomány r. tanára, a M. Tud. Akadémiának 1908 óta l. tagja.

PÁPAY már egyetemi hallgató korában SZARVAS GÁBOR és GYULAI PÁL környezetébe került. SZARVAS hatása alatt fordult a fiatal diák lelkes érdeklődése a nyelvtudomány problémái felé; világos, szabatos és mégis emelkedett stílusán, amely minden írását jellemzi, GYULAI PÁL hatása érzik.

Tudományos fejlődésére, egész élete munkájára döntő hatással volt osztrák-földi tanulmányútja. Mint az expedíció nyelvésztagja, részt vett Gróf ZICHY JENŐ harmadik ázsiai utazásában, s 1898 júliusától 1899 júniusáig egész esztendő-t töltött az északi osztrákok földjén. Megtanulta nyelvüket, bizalmukba férközött, úgyhogy nemcsak az oroszok előtt féltve titkolt pogány szokásaikat figyelhette meg, hanem a népköltészet gazdag kincsei is kitárultak előtte. Elérte utazása főcélját, megfejtette a tragikus véget ért REGULY ANTALnak évtizedek óta kihasználatlanul heverő osztrák anyagát s maga is gazdag, új és értékes anyagot gyűjtöhetett.

Hazatérve, hivatali elfoglaltsága és tanári tevékenysége mellett munkaereje java részét a gyűjtött anyag rendszeres földolgozásának